

บทที่ 2 ปริทัศน์วรรณกรรม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดชนิดรับประทาน เป็นวิธีคุมกำเนิดชั่วคราวที่นิยมใช้กันมากในปัจจุบัน โดยพบว่าร้านยาเป็นสถานบริการเอกชนทางด้านสาธารณสุขที่ผู้ใช้ส่วนใหญ่ไปใช้บริการ ผู้ขายในร้านยาจึงเป็นบุคคลากรที่มีบทบาทสำคัญต่อการให้คำแนะนำการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดชนิดรับประทานแก่ผู้มาใช้บริการ เนื่องด้วยยาเม็ดคุมกำเนิดชนิดรับประทานเป็นยาที่มีข้อแนะนำในการใช้ที่ต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด จึงควรได้รับคำแนะนำที่ถูกต้องและครบถ้วนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการใช้จากผู้ขายในร้านยา พบว่าการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องมีดังนี้

สุกัญญา ดันท์จรรยาศรี และคณะ (2539) ได้ศึกษาพฤติกรรมการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดในกลุ่มผู้ซื้อยาจากร้านขายยา โดยทำการเก็บตัวอย่างจากกลุ่มผู้ซื้อยาจากร้านขายยาในกรุงเทพมหานคร ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลโดยวิธีสัมภาษณ์ตัวต่อตัว (face to face interview) จากกลุ่มตัวอย่างเพศหญิงจำนวน 140 คน ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกรับประทานยาเม็ดคุมกำเนิดสูงสุด คือ เลือกเพราะคำนึงถึงประสิทธิภาพ (ร้อยละ 39.02) และวัตถุประสงค์ที่นำยาเม็ดคุมกำเนิดมาใช้มากที่สุดคือ ใช้ในการคุมกำเนิด (ร้อยละ 95.00) รองลงไป คือ ใช้ในการรักษาสิว (ร้อยละ 2.14) ของกลุ่มตัวอย่าง จากการศึกษาทัศนคติของผู้ใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดพบว่า ส่วนใหญ่ที่สุดจะเลือกตามคำแนะนำของแพทย์ (ร้อยละ 30.00) และเภสัชกร (ร้อยละ 30.00) อากการอื่นไม่พึงประสงค์ที่พบมากที่สุดคือ อากการคลื่นไส้อาเจียน (ร้อยละ 38.61) ส่วนวิธีการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดที่ไม่ถูกต้องมากที่สุด คือ เรื่องของการเริ่มรับประทานยาเม็ดแรกของแผงแรก มีการรับประทานไม่ถูกต้อง 18.66% การรับประทานยาติดต่อกันภายในแผง มีการรับประทานไม่ถูกต้อง ร้อยละ 13.43 การรับประทานยาแผงถัดไป มีการรับประทานไม่ถูกต้อง ร้อยละ 23.07 และมีพฤติกรรมลืมรับประทานยาในแผง ร้อยละ 62.32 โดยลืมรับประทานยา 1 วัน มีการแก้ไขหลังลืมรับประทานยาให้ถูกต้อง ร้อยละ 83.12 ลืมรับประทานยา 2 วัน มีการแก้ไขหลังลืมรับประทานยาให้ถูกต้อง ร้อยละ 51.85 (6)

จริยา จำปาเหลือง และคณะ (2539) ได้ศึกษาพฤติกรรมการเลือกร้านยาของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยได้แก่ประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 300 คน โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบตามความสะดวก (Convenient Sampling) ใช้วิธีการศึกษาโดยการรวบรวมข้อมูลด้วยการใช้แบบสอบถาม พบว่าเกณฑ์ที่สำคัญที่สุดในการตัดสินใจเลือกเข้าร้านยาร้านใดร้านหนึ่งของผู้บริโภค (เมื่อให้ผู้บริโภคจัดอันดับความสำคัญ โดยให้เกณฑ์ที่สำคัญที่สุดมีคะแนนเท่ากับ 1 ส่วนเกณฑ์ที่สำคัญรองลงมา มีคะแนนเท่ากับ 2, 3 และ 4 ตามลำดับ) คือ การมีเภสัชกรประจำร้าน (1.84) และเกณฑ์ที่มีความสำคัญรองลงมา คือ ที่ตั้งของร้านยา (2.32) ชนิดของยาที่ขายในร้าน (2.48) และราคา (3.25) ตามลำดับ (7)

ณัฐาศิริ ฐานะรุทม์และคณะ (2542) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการสำรวจการปฏิบัติงานเภสัชกรชุมชนตามข้อบังคับของสภาเภสัชกรรม ว่าด้วยการขายยา และปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติดังกล่าว เป็นงานวิจัยที่เก็บข้อมูลจากเภสัชกรประจำร้านยาในจังหวัดสงขลา โดยการส่งแบบสอบถามที่ตอบแล้วกลับมา ผลการศึกษาพบว่าถ้า

เภสัชกรมีทัศนคติที่ดีต่อบทบาทใด ก็จะรายงานว่าปฏิบัติในหน้าที่นั้นบ่อยหรือประจำ โดยคะแนนทัศนคติสามารถทำนายความถี่ในการปฏิบัติหน้าที่ได้หลายหน้าที่ เช่น การแสดงชื่อยา ความแรง และขนาดการใช้ที่ชัดเจนในการจ่ายยา การให้คำแนะนำเกี่ยวกับยาในเรื่องชื่อยา ข้อบ่งใช้ อาการข้างเคียง หรืออาการอันไม่พึงประสงค์ และการจัดบันทึกประวัติการใช้ยาของผู้ป่วยกรณีที่เกิดปัญหาจากการใช้ยา (8)

ปานจันทร์ ตรีเนตร และคณะ (2543) ได้ศึกษาความถูกต้องของการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดชนิดรับประทานของสตรีในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก และศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความถูกต้องของการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดชนิดรับประทาน โดยทำการวิจัยเชิงสำรวจ คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากสตรีที่มาซื้อยาเม็ดคุมกำเนิดชนิดรับประทานเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ในร้านยา อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก และการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดติดต่อกันเป็นแผงที่ 2 ขึ้นไป โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า จากสตรีที่ใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดทั้งหมด 134 ราย มีความถูกต้องในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดในระดับปานกลางมากที่สุด ร้อยละ 42.5 (57 ราย) รองลงมาอยู่ในระดับต่ำ ร้อยละ 36.6 (49 ราย) และระดับสูง ร้อยละ 20.9 (28 ราย) ตามลำดับ โดยการแก้ไขเมื่อลิ้มรับประทานยาเม็ดคุมกำเนิด 2 เม็ด จำนวนผู้ตอบคำถาม 47 ราย ตอบถูกเพียง ร้อยละ 25.5 (12 ราย) ส่วนการแก้ไขเมื่อลิ้มรับประทานยาเม็ดคุมกำเนิดมากกว่า 2 เม็ด จำนวนผู้ตอบคำถาม 20 ราย ตอบถูกเพียง ร้อยละ 35.0 (7 ราย) และการใช้วิธีคุมกำเนิดอื่นร่วมด้วยเมื่อรับประทานยาเม็ดคุมกำเนิดแผงแรก ตอบถูกเพียง ร้อยละ 4.5 (6 ราย) สำหรับการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับระดับความถูกต้องของการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดของสตรีโดยใช้สถิติโคสแควร์ในการทดสอบพบว่า ระดับการศึกษาและอาชีพมีความสัมพันธ์กับความถูกต้องของการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) (4)

เมื่อมองในภาพรวมของงานวิจัยทั้งหมดอาจกล่าวได้ว่า เภสัชกรที่สำคัญที่สุดในการตัดสินใจเลือกเข้าร้านยาร้านใดร้านหนึ่งของผู้บริโภค คือ การมีเภสัชกรประจำร้านยา และปัจจัยที่ผู้ใช้ส่วนใหญ่ตัดสินใจเลือกรับประทานยาเม็ดคุมกำเนิดชนิดรับประทาน คือ เลือกตามคำแนะนำของแพทย์และเภสัชกร ดังนั้นเภสัชกรประจำร้านยาซึ่งต้องทำหน้าที่ประจำในร้านยา จึงควรเพิ่มบทบาทของตนในการให้คำแนะนำการใช้ยาแก่ผู้ใช้ในขณะขายยาให้มากขึ้น โดยให้ครอบคลุมตามหัวข้อการให้คำแนะนำเกี่ยวกับยาตามข้อบังคับสภาเภสัชกรรมว่าด้วยข้อจำกัดและเงื่อนไขในการประกอบวิชาชีพเภสัชกรรม พ.ศ. 2540 ซึ่งประกอบด้วย 1) ชื่อยา 2) ข้อบ่งใช้ 3) ขนาดและวิธีใช้ 4) ผลข้างเคียงและอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา 5) ข้อควรระวังและข้อควรปฏิบัติในการใช้ยา 6) การปฏิบัติเมื่อเกิดปัญหาจากการใช้ยา (5)

และจากการศึกษาพบว่าความถูกต้องในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดชนิดรับประทานของสตรีในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อป้องกันการตั้งครรภ์มีความถูกต้องในการใช้ในระดับปานกลางมากที่สุด และรองลงมาอยู่ในระดับต่ำ คณะผู้วิจัยคาดว่า การใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดชนิดรับประทานได้อย่างถูกต้องนั้นน่าจะเกี่ยวข้องกับตัวผู้ชายซึ่งควรเป็นเภสัชกร จึงน่าจะมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวข้องกับตัวผู้ชายที่จะมีผลต่อความถูกต้องในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดชนิดรับประทานของผู้ซื้อ

อีกทั้งงานวิจัยส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาพฤติกรรมของผู้ใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดเท่านั้น คณะผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษบทบาทของผู้ชายในร้านยา ขย.1 อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก